

01 ΠΟΛΙΤΙΚΗ

► Πέτρος Παπακωνσταντίνου

Η σύγκρουση γίνεται για τον έλεγχο των δικτύων που εξασφαλίζουν τις πλανητικές ροές

■ Συνέντευξη στον Ρούντι Ρινάλντι

Μιλίσαμε με τον Πέτρο Παπακωνσταντίνου με αφορμή το νέο βιβλίο του με τίτλο «Πολεμικός καπιταλισμός – Η δεύτερη εποχή των Αυτοκρατοριών». Πρόκειται για μια εξαιρετικά επίκαιρη και ενδιαφέρουσα έκδοση που εξετάζει την ανησυχητική εκτροπή των διεθνών γεωπολιτικών εξελίξεων και αναζητεί απαντήσεις σε μια σειρά από ερωτήματα όπως: Πώς φτάσαμε να παρακολουθούμε επί δύο χρόνια σε ζωντανή μετάδοση από τη Γάζα την πρώτη γενοκτονία του 21ου αιώνα; Πού οδηγεί τον κόσμο η

σύγκρουση Ρωσίας-NATO στην Ουκρανία; Ποιοι και γιατί καλλιεργούν κλίμα ψυχροπολεμικής παράνοιας στην Ευρώπη; Πώς κατέληξε ο γάμος συμφέροντος των δύο οικονομικών υπερδυνάμεων, ΗΠΑ και Κίνας, σε ένα άγριο διαζύγιο; Τι προοιωνίζεται ένας Τραμπ που βλέπει τον εαυτό του ως σερίφη της οικουμένης, όπως έδειξε με την πειρατική επιδρομή στη Βενεζουέλα; Γιατί ένα παγωμένο νησί μόλις 57.000 κατοίκων έγινε εστία αντιπαράθεσης μεταξύ όλων των μεγάλων δυνάμεων;

► **Ποιο ήταν το κίνητρο που σας οδήγησε στη συγγραφή αυτού του βιβλίου;**

Η επιταχυνόμενη, εδώ και τέσσερα περίπου χρόνια, εκτροπή των διεθνών εξελίξεων στις ατραπούς του μιλιταρισμού, του επιθετικού εθνικισμού, των οικονομικών πολέμων και των στρατιωτικών συγκρούσεων μεγάλης κλίμακας. Η αρχή έγινε με την άδικη, αν και όχι απρόκλητη, ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, που εξελίχθηκε πολύ γρήγορα σε «πόλεμο μέσω αντιπροσώπων» (proxy war) μεταξύ NATO και Ρωσίας, παρασύροντας την Ευρώπη σε μια ατμόσφαιρα πολεμικής ψύχωσης και σε ένα εξοπλιστικό αμόκ. Ακολούθησε, επί δυόμισι χρόνια, η θηριώδης εκστρατεία του Ισραήλ στη Γάζα, η πρώτη μεγάλη γενοκτονία του 21ου αιώνα, με τη συνοχή των ισχυρότερων χωρών της Δύσης, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, όπως η Ισπανία.

Ο Ντόναλντ Τραμπ επανήλθε στην εξουσία με το σύνθημα «America First» (Πρώτα η Αμερική), κατηγοριάζοντας τους πολέμους των προκατόχων του και φιλοδοξώντας να του απονεμηθεί το Νόμπελ Ειρήνης. Πολύ γρήγορα, όμως, εξελίχθηκε όχι σε ανάχωμα, αλλά σε ισχυρό επιταχυντή της ροπής προς τον μιλιταρισμό και τον πόλεμο. Αύξησε σε τερατώδη βαθμό τις στρατιωτικές δαπά-

νες, μετονόμασε το Υπουργείο Άμυνας σε Υπουργείο Πολέμου, διακήρυξε εδαφικές βλέψεις για Γροιλανδία και Παναμά, προχώρησε στον πειρατικό αποκλεισμό της Βενεζουέλας και στην γκανγκστερική απαγωγή του προέδρου της, Νικολάς Μαδούρο. Ο πόλεμος που ξεκίνησε, μαζί με το Ισραήλ, εναντίον του Ιράν (εξέλιξη την οποία δεν πρόλαβε το βιβλίο μου, αν και την προεξοφλούσε) απειλεί να έχει εκρηκτικές επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία και ασφάλεια. Όλα αυτά συνιστούν, νομίζω, καλούς λόγους να αναστοχαστούμε πώς φτάσαμε ως εδώ, και πώς μπορούμε να βγούμε από αυτό το δυστοπικό σκηνικό.

► **Το βιβλίο σας τιτλοφορείται «Πολεμικός Καπιταλισμός». Να συμπεράνουμε ότι, σύμφωνα με την οπτική σας, ο οικονομικός παράγοντας έχει το πρωτείο σχετικά με τη διεθνή στροφή προς τον μιλιταρισμό και τον πόλεμο;**

Ο τίτλος παραπέμπει σε μια

ερμηνεία του φαινομένου πολύ διαφορετική από εκείνες που δίνουν οι κατεστημένες σχολές της αστικής πολιτικής σκέψης στο πεδίο των διεθνών σχέσεων – εννοώ τη φιλελεύθερη και τη ρεαλιστική.

Η φιλελεύθερη σχολή θεωρεί ότι οι βασικοί υπαίτιοι για τις αρνητικές εξελίξεις είναι «αναθεωρητικές δυνάμεις» με απολυταρχικά καθεστώτα, κυρίως η Ρωσία και η Κίνα, που αμφισβητούν τη «διεθνή τάξη, τη βασισμένη σε κανόνες» την οποία έχτισαν, υποτίθεται, οι Δυτικές Δημοκρατίες. Φυσικά η σχολή αυτή δεν εξηγεί γιατί ο Μπρεζίνσκι, στη «Μεγάλη Σκακιά» του, ήδη το 1997, όταν η Ρωσία του Γέλτσιν ήταν υποτελής της Δύσης, εισηγούνταν την τριχοτόμησή της, ούτε γιατί η Αμερική βομβάρδιζε την κινεζική πρεσβεία στο Βελιγράδι το 1999, προτού ακόμη αρχίσει η απογείωση του κινεζικού δράκου. Ούτε ο αφελέστερος των φιλελεύθερων δεν πιστεύει ότι

ο Μπους και οι νεοσυντηρητικοί θερμοκέφαλοι του «Σχεδίου για Έναν Νέο Αμερικανικό Αιώνα» εξαπέλυσαν το 2003 τον πόλεμο στο Ιράκ επειδή πίστευαν ότι ο Σαντάμ είχε όπλα μαζικής καταστροφής και όχι για τα πετρέλαια του Κόλπου.

Από την άλλη, οι ρεαλιστές υποστηρίζουν ότι η σύγκρουση μεταξύ μεγάλων δυνάμεων είναι η διαχρονική, αναπόδραστη μοίρα της ανθρωπότητας, καθώς απορρέει από την άναρχη δομή του διεθνούς συστήματος, από το γεγονός δηλαδή ότι δεν υπάρχει στον διεθνή στίβο μια υπέρτατη αρχή με στοιχειώδη λαϊκή νομοποίηση, ικανή να επιβάλει τους κανόνες της σε όλους. Αλλά ένα σχήμα που καλύπτει τα πάντα, από τους Περσικούς Πολέμους μέχρι τις μέρες μας, ελάχιστη ερμηνευτική αξία έχει για την εποχή μας, και πάντως δεν μπορεί να εξηγήσει γιατί σε άλλες περιόδους της Ιστορίας μαινόνται μεγάλοι πόλεμοι, ενώ σε άλλες

επικρατεί σχετική σταθερότητα. Σε αντίθεση με αυτά τα ρεύματα σκέψης, ισχυρίζομαι στο βιβλίο μου ότι η μιλιταριστική εκτροπή του καιρού μας έχει στον πυρήνα της αποσταθεροποιητικά φαινόμενα στην παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία. Δεν το εννοώ υπό το κράτος κάποιας οικονομίστικης ανάγνωσης του Μαρξισμού. Οι οικονομικοί παράγοντες (καλύτερα να πούμε οι υλικοί παράγοντες, που περιλαμβάνουν και το δημογραφικό, τη γεωγραφία κ.ά.) διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τη σκηνή, πάνω στην οποία δρουν με την αυτονομία που διαθέτουν οι πρωταγωνιστές του ιστορικού δράματος – κράτη, λαοί και κινήματα.

► **Ποιοι είναι λοιπόν αυτοί οι οικονομικοί παράγοντες που κατά τη γνώμη σας τροφοδοτούν τον μιλιταρισμό και τον ιμπεριαλισμό σήμερα;** Σοβαρό ρόλο παίζει κατά τη γνώμη μου η είσοδος του διεθνούς καπιταλισμού σε μια περίοδο χρόνιας αστάθειας μετά την μεγάλη κρίση του 2008-9, η οποία, παρά τα τεράστια κρατικά κονδύλια που διατέθηκαν (κάτι που επαναλήφθηκε στην επόμενη κρίση του Covid), δεν έδωσε τη θέση της σε μια δυναμική αναζωογόνηση, αλλά σε δεκαετίες καχεκτικής ανάπτυξης και επιβράδυνσης της παραγωγικότητας. Όταν η πα-

Η μιλιταριστική εκτροπή του καιρού μας έχει στον πυρήνα της αποσταθεροποιητικά φαινόμενα στην παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία. Δεν το εννοώ υπό το κράτος κάποιας οικονομίστικης ανάγνωσης του Μαρξισμού. Οι οικονομικοί παράγοντες (καλύτερα να πούμε οι υλικοί παράγοντες, που περιλαμβάνουν και το δημογραφικό, τη γεωγραφία κ.ά.) διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τη σκηνή, πάνω στην οποία δρουν με την αυτονομία που διαθέτουν οι πρωταγωνιστές του ιστορικού δράματος – κράτη, λαοί και κινήματα